

stonden zij niet voor de kwestie: zijn de Onderzoekvragen voor verbetering vatbaar?

Daarop zouden denkelijk allen wel bevestigend hebben geantwoord.

Maar dit was het, waarvan zij zich rekenschap hadden te geven: zijn die vragen geschikt voor het doel? Zijn zij duidelijk?

En daarover bestond geen verschil van meening. Tegenover de kritiek „ons aller moeder“: onduidelijk, onwetenschappelijk, ondoelmatig enz. stellen wij: voldoende duidelijk en inderdaad doelmatig.

Noemt „ons aller moeder“ zo: onwetenschappelijk, wij noemen ze: niet-wetenschappelijk, wat een heel groot onderscheid is.

Zulke vragen mogen niet wetenschappelijk zijn. Over de rechtzinnigheid van een dienaar des Woords heeft in laatste instantie niet de wetenschap, maar de kerk te oordeelen en de kerkelijke vergaderingen bestaan niet enkel uit wetenschappelijke mensen.

Hebben de auteurs van „ons aller moeder“ het ons zelf niet voorgehouden: „Maar wat de kern en het wezen van de zaak betreft, is ieder meelovend Gereformeerde tot oordeelen bevoegd, en, in zoverre hem nog dingen duister zijn, tot onderzoek verplicht. Wij hebben in onze kerk geen „leeken““ (bl. 5).

Dat deze vragen niet wetenschappelijk zijn ingekleed, mag niet anders dan als een bijzondere verdienste geroemd.

De vijf predikanten echter geven in de plaats van de streng door hen afgekeurde Onderzoekvragen aanwijzingen voor juistere formuleringen. Laat ons eens zien of die inderdaad beter zijn.

— Ook een Juridisch Gevaar?

II.

Van juridische zijde zocht men het denkbeeld te propageeren, dat er in ons kerkrecht zulk een achterstand is.

Regelen, waaraan het wereldlijk recht reeds lang is ontrocide, zouden door het kerkelijk recht nog worden aangehouden.

Iets daarvan klinkt ook door in de brochure „Ons aller moeder“, welke nog wel meer beweringen aangaande het kerkelijk recht uit, die niet kunnen worden onderschreven.

Maar te dezer zake zegt „Ons aller moeder“ (bl. 11): „Onze Kerkenorde is eeuwenoud, en opgesteld in een gansch anderen tijd dan de onze. Men dacht in dien tijd over sommige rechtsbegrippen anders dan wij, en de Kerk zelve stond in een andere verhouding tot het burgerlijk recht dan wij. Een Kerkorde, thans opgesteld, zou zeer zeker (evenals een herziene liturgie) op sommige punten een ander beeld vertoonen.“

Men zou bijna vragen: herinneren de heeren zich niet, dat onze thans geldende Kerkenordening nog slechts twintig jaar oud is en dat op de Synode van Utrecht in 1905 de Kerkenordening van Dordrecht zóó grondig is herzien, dat wij, als we ons juist willen uitdrukken, niet meer spreken van de Dordtsche Kerkenordening?

Er bestaan nog wel uitgaven, waarin beide, de Dordtsche en de Utrechtsche Kerkenordening artikelsgewijze onder elkander zijn afgedrukt.

Vergelijkt men beide, dan ontdekt men, hoe ingrijpend het onderscheid is en hoe al wat niet meer op onzen tijd past is geschrapt en door nieuwe bepalingen is vervangen.

Deze oppositie tegen de Kerkenordening is dan ook niet billijk.

En nu deed men van juridische zijde het uitschijnen, dat de achterstand in het kerkelijk recht het best kon worden ingehaald door zich op sommige punten te konformeren aan het wereldlijk recht.

Maar ondersteld al, dat er in het kerkelijk recht van achterstand zou kunnen worden gesproken, dan heeft het toch weinig aantrekkelijks zich te spiegelen aan het wereldlijk recht, want er bestaat een communis opinio, dat daar de achterstand enorm is.

Het wereldlijk recht laat maar al te dikwijls het rechtsbesef onbevredigd.

Eenige maanden geleden kwam voor de rechtbank een zaak voor tegen iemand, die bij Kees Boeke, den bekenden Tolstoiaan, fietsen had ontvreemd. De man bekende, dat hij dat niet zou gedaan hebben, wanneer hij niet wist, dat Kees Boeke uit beginsel tegen zulke misdrijven geen aanklacht indient. De man werd vrijgesproken, want er was geen aanklager. De rechter kon niet anders. Hij hield zich aan de wet. Maar het rechtsbesef komt er tegen op.

Oud-minister Heemskerk wees er in een van zijn redevoeringen dezer dagen op, dat er tegenwoordig een neiging bestaat tegen zware misdrijven ongewoond licht te leggen. Daarmee sprak hij uit, wat het rechtsgevoel van tienduizenden in ons land hun reeds had ingegeven.

Vrouwen, die om gewetensbezwaren haar stemplicht niet hadden vervuld, werden bij tientallen tot geldboete veroordeeld. Een dor rechtsgaf te kennen, dat hij het wel hard vond, maar te zijner verontschuldiging voegde hij eraan toe, dat dit niet lag aan den rechter, maar aan de wet.

En hoe in geval van „suspicio“ naar wereldlijk recht kan worden gehandeld, wordt uit sommige feiten openbaar, die het uiterst gebrekkige van het wereldlijke recht haast uitschreeuwen.

Nu zeggen we niet, dat dit geheel verholpen kan worden.

Maar wel waarschuwt het, dat toenadering tot het wereldlijk recht ons van eventueelen achterstand niet zal afhellen, maar juist aan gedachten achterstand zal helpen.

Bij het wereldlijk recht is de afstand tusschen den rechtscnorm en den zedelijke norm als het ware tastbaar.

Dat kan bijna niet anders. Het wereldlijk recht gaat immers slechts over uiterlijke maatschappelijke handelingen.

Maar in de kerk liggen rechtscnorm en zedelijke norm veel dichter bij elkander. Zij zijn door elkander heen gegeven als twee gouden draden.

Dat maakt het kerkrecht zo anders, van zooveel hooger kwaliteit dan het wereldlijk recht.

En zouden we dan iets van lagere kwaliteit moeten invoeren om de hoogere kwaliteit te verbeteren?

Laarshoven — en dit doet alles af:

Het wereldlijk recht ligt op het terrein der algemeene, het kerkelijk recht op dat der bijzondere genade.

Indien men dan met beginselen van wereldlijk recht het kerkelijk recht zou willen verbeteren, zou dit neerkomen op een correctie van de bijzondere door de algemeene genade.

Men zou twee terreinen vereenigen, die gescheiden moeten blijven.

En zoo zou het eigen karakter der kerk worden miskend. HEPT.

Correspondentie. Ons wordt in zake Kerkelijk Leven zooveel gevraagd en toegesonden, dat wij in de onmogelijkheid verkeeren op alles van bescheid te dienen. Wat we kunnen afdoen, hopen we af te doen, maar dan na de Synode.

H.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Omdat er geen graan was, heeft de molen dezer rubriek gedurende een week of drie stilgestaan. Doch nu heb ik weer wat te malen.

Onze lezer D. te V. zond me de vraag, of het een gereformeerde kerk geoorloofd is een kerkgebouw te verkoopen aan vrijzinnigen voor de uitoefening van hun „godsdiens“.

Ik Voel me altoos wat huiverig tegenover vragen over wat mag en niet mag. Natuurlijk niet, omdat ik tegen het stellen van dergelijke vragen op zich zelf bezwaar heb. Integendeel. Ik Denk, dat heel wat christenen ze zich veel te weinig stellen. Wie ernstig begeert in alle dingen Gode welbehagelijk te wandelen, ontkomt er niet aan. Want het is nu eenmaal niet anders — de Heere onze God heeft ons Zijn wil nu eenmaal niet bekend gemaakt in den vorm van een levig wetboek, dat we slechts bij artikel zooveel en letter die hebben op te slaan om te weten wat ons in elk bijzonder geval staat te doen of te laten. Hij trok in zijn heilige Wet slechts de hoofdlijnen waarlangs de liefde tot Hem en den naaste zich heeft te bewegen, hier en daar nog wat verbijzonderd in de heilige historie en in bepaalde geboden. Duidelijk genoeg om niet in verlegenheid te laten, wie waarlijk door de liefde wordt geleid, en naar 't vermaan des Apostels, biddend de geestelijke zinnen oefent in het „beproeven wat den Heere welbehagelijk is“. Maar toch ook niet zóó duidelijk, dat we bij elken twee- of driespang aanstonds onmiddellijk het pad onderscheiden dat we op moeten.

Daarom is onder ernstige christenen de vraag, of dit of dat al of niet naar Gods geopenbaarden wil is, niets ongewoons. En kunnen we bij biddend onderzoek en nadenken met een zaak niet in 't reine komen, dan is er niets tegen, dat we voorlichting zoeken bij elkander.

Doch daarbij dreigt dan velerlei gevaar, waarvoor en wie voorlichting geeft en wie ze ontvangt, de oogen terdege open moet houden.

Bij den eerste het gevaar, dat hij niet voldoende rekening houdt met allerlei omstandigheden, die voor het te geven antwoord van beteekenis zijn, en met het feit, dat het niet altoos voor allen hetzelfde kan wezen, wij ook — denk aan Rom. 14:14 — van iemands conscientie afhankelijk wat hem in een bepaald geval al of niet geoorloofd is; en bij den ander, dat hij aan het oordeel van wie hij zijn vertrouwen gaf, méér waarde hecht dan het hebben mag, en er zich door ontslagen acht van alle verder pogen om eigen inzicht en overtuiging te winnen.

Ik zeg dit niet, omdat de bovengestelde vraag deze gevaren, naar m'n oordeel, in bijzondere mate meebrengt, maar alleen omdat ze, als vraag naar wat geoorloofd is, me daartoe gereede aanleiding gaf.

Overigens behoort ze zeer stellig tot die vragen waarbij het niet vergeten mag worden. Want ze is er niet eene, waarop het juiste antwoord zoo maar voor de hand ligt. En ik geef m'n oordeel dan ook voor beter.

Het komt me voor, dat we bij de beantwoording ervan terdege goed moeten onderscheiden tusschen wat we bij dergelijke vragen zoo licht dooreenwarren: gevoels-overwegingen, en gronden, ontleend aan Gods geopenbaarden wil.

Voor het gevoel ligt er natuurlijk iets pijnlijks in voor een kerkeraad en voor een Gemeente, een gebouw, dat men oorspronkelijk bestemde voor de bediening des Woords, waarin men wellicht jaren-lang saamkwam om geestelijke opbouw te zoeken, en waaraan allerlei liefelijke herinneringen van geloofs-sterking en zielverkwikking verbonden zijn, te zien overgaan in handen die het in dienst zullen stellen van de propaganda des ongeloofs.

Een kerkeraad zal daartoe stellig niet spoedig besluiten. Bij keuze, zal hij zulk een overtollig geworden gebouw zeker oneindig liever afstaan voor een of anderen tak van christelijken arbeid en zelfs voor een of andere maatschappelijke bedrijfsonderneming. Ook al zou dat op eenige geldelijke schade voor de gemeente komen te staan.

Maar dat het, als daarop, in verband met plaatselijke omstandigheden, zoo goed als geen kans bestaat en alle pogingen in die richting mislukten, ongeoorloofd zou

zijn zulk een kerkgebouw te verkoopen aan een vrijzinnige vereeniging, die er godsdiens oefeningen in gaat houden, zou ik niet durven zeggen.

Reeds niet om de konsekventies. Die konsekventies zouden toch meebrengen, dat een Gereformeerde Gemeente zulk een gebouw evenmin zou mogen verkoopen aan eenige corporatie wier doel en streven, om principiële redenen, haar volle instemming hadden. Ik denk b.v. aan een Hervormde of een Chr. Geref. gemeente.

Natuurlijk denken we er niet aan, die op één lijn te stellen met een moderne vereeniging. Maar als men een kerkeraad bij verkoop van een kerkgebouw verantwoordelijk acht voor 't gebruik dat de koper ervan maken zal, maakt een méér of minder hier toch geen principieel verschil. Dan zou een kerkgebouw zelfs voor geen bedrijfsonderneming verkocht mogen worden, indien b.v. te verwachten was, dat het in dienst zou komen van ont-heiliging van den Dag des Heeren.

En het eind zou dan kunnen zijn, dat men voor de keus kwam te staan, zulk een gebouw of af te breken of leeg te laten slaan. Is een gemeente nu rijk genoeg om dat te doen, dan kan ze daartoe besluiten. Maar anders wordt het toch een ernstige vraag, of het haar vrijstaat zulk een bezit geheel of voor een goed doel te vernietigen.

Intusschen zal men al deze konsekventies, om 's Heeren wille en in vertrouwen op Hem, moeten aanvaarden, als een kerkeraad, bij verkoop van een kerkgebouw, geacht moet worden verantwoordelijk te zijn voor wat de koper er mee doen zal.

Om die vraag draait de geheele kwestie.

En die zou ik niet bevestigend durven beantwoorden. Op maatschappelijk terrein laat men dezen regel nergens gelden. Voor een christen zou het dan ook schier onmogelijk worden handel te drijven. De verantwoordelijkheid voor wat een koper doet met het gekochte laten we overal voor rekening van hem-zelf, al zal de naasten-liefde hier soms een woord van waarschuwing eischen. En in het geval waarover onze vraag gaat, ware dat stellig op zijn plaats.

Doch overigens blijft de zaak een zaak van zuiver maatschappelijken aard. Of een kerkeraad of een particulier den koop sluit maakt hier geen verschil.

Doch, zooals ik zeide, ik geef m'n oordeel voor beter. V.

F.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

„Spinne, spinne, Liesken.“

Er bestaat een aardig en tegelijkertijd eigenaardig achterhoeksch versje, dat aanvangt met de woorden, die hierboven staan. Het luidt in zijn geheel:

Spinne, spinne, Liesken!

Elken dag un diesken.

Spins du neet, zoo hefs du neet

Zoo krigs du ok in oew kiskan neet!)

Het is een eenvoudig en simpel versje, maar er spreekt levenswijsheid in. De oude gewoonte, dat een meisje haar eigen uitzet moest spinnen, om zoo tegen haar huwelijk haar kloerkistje goed gevuld te hebben, was inderdaad nog niet zoo kwaad. En de gedachte, dat een goede huisvrouw haar eigen huis in haar geheel moest kunnen verzorgen, was onzen voorouders lief.

Er is in onzen tijd meermalen reden, om te vragen, of we niet wat heel ver van dien ouden tijd af leven.

Het staat natuurlijk van te voren vast, dat er in de laatste tientallen jaren heel wat is gewijzigd, dat er toestanden zijn te constateeren, die men voorheen zoo niet kende, dat er door het leven ook aan onze meisjes eischen gesteld worden, waarvan men vroeger niet droomde, — maar toch dit alles neemt niet weg, dat één bepaalde zijde van het leven ook heel veel uit het oog wordt verloren.

Dat is deze: er kunnen uitzonderingen zijn, maar in 't algemeen genomen moeten we nimmer vergeten, dat de Schrift nog steeds de beste psychologie geeft van de vrouw. En volgens mijn Bijbel is de vrouw toch in de eerste plaats erop aangelegd om huisvrouw, om moeder te zijn. Hoe zeer trouwens ook de vrouw haar best doet anders te willen schijnen, in het diepst van haar hart is zij toch degene, die zich begeert te geven, en die haar moederlijke drift begeert uit te leven. Ook psychologisch gezien is dat vooralsnog een niet te loochenen feit. Immers zoolang, alle redematies tot spijt, een meisje gaarne met poppen speelt, zoolang een bakvischje een mager poesje of een ongelukkig mormeltje van een strathondje vertroeft, zoolang zij zich intuïtief geeft voor wat haar zachte hand vraagt en haar intuïtie — zonder rede-neering — juist behoort, zoolang ondanks alle theorie in het diepst van de meisjesziel leeft de vraag om zich te mogen geven. — zoolang krijgt onze Bijbel ook in de practijk steeds weer gelijk.

En nu willen we niet zeggen, dat het niet nuttig is en goed, dat onze meisjes wat leeren, dat ze zelfs veel leeren. In de eerste plaats toch eischt de samenleving in onzen tijd iets anders dan voor eenige tientallen van jaren, en ten tweede is er een zekere maatschappelijke ontwrichting, waardoor veel meisjes langen tijd, en soms ook voorgoed ongetrouwd blijven. Enkel en alleen zijn er ook ongetrouwd, die, door een bijzondere levensleiding, zelfs een soort levensroeping kunnen vinden, zóó, dat ze straks niet meer naar het huwelijk begeeren. Maar dit alles is geen regel. Regel is het, dat onze meisjes gaan trouwen. Ik heb geen statistische gegevens bij de hand, maar ik zou wel haast durven zeggen, dat ook van onze meisjes, die academisch ge-

) Zie „Bij ons, in 't land der Sakoes“, Hitz. Rayw. U. M. Utrecht, pag. 229

vormd zijn welijksboeken onze ondersiers, enz. danks het onze meisvrouw kun Maar nu Men kla het leven, allerlei kla, toch een w denk ik es naar één E te wenden, herhaaldelij is, in ge huishouding ze nog een uit de oud Neen, ze be niet; maar dat mooie, gelegenhede nieuw te t eigen japon van die va een kleiner netheid en waarde is van het let niet oer i kinderen a stukske vle straks een kent de w kinderkleert dagsmaal o diens ten be Dat hiern aangeroord, d'eenen kar die niet in ten, iets k eisch, dat Het is no een goede Maar nu Och, het nog eens or er vaak ge de dames, hebben door zich leerden missies voo vinding — laat uw kind en dat dan zu) zeggen het kind o „gaat“. Al materiële t betrekking g de kost voo lood. Dat n gulden plus goen zeldzaa minstens zo ngeregeld) minst vijf h van acht tier kantoor méé ik er nog n gezonder is dan steeds l (vaak op een Bovendien, gevaren, die soneel — winkel met zu „allerle onderschafte groot magaz. diefstal, dei werden gefo de helft der verscheidene gen. — dus lieven“!) En dan d Hoevele heele leven, tot vrouw g uit een win Men verstu jos, die zooo kunnen zich gezinsleven Er zijn o verstaan ha of in een lalen leven of aan-merki Maar dan is inzicht in h betrekking. I en hoe het maer helaas, Er werd in